

Macků, Jan

Nad články V.V. Adoratského

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1964, vol. 13, iss. G8, pp. 185-186

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111748>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nasledstvennost“), pak jen okrajově a nepřikládají mu zásadní důležitost. Většina současných genetiků se zaměřuje na studium konkrétního problému přenosu genetické informace, na rozšiřování kódu, podle něhož probíhá syntéza bílkovin v buňce, a to pokládá za problematiku nejzávažnější. Z tohoto zorného úhlu se urputný boj autora recenzované knihy proti pojmu „gen“ jeví jako málo plodný.

Přes tyto uvedené a mnohé další nedostatky může práce N. I. Fejginsona být cennou pomůckou biologům i filosofům, neboť kromě tendenčního hodnocení seznamuje čtenáře s bohatým pramenným materiálem a podává podrobný přehled vývoje genové teorie. Kladem knihy je i to, že oprávněně varuje před nekritickým přejímáním některých chybných názorů soudobé formální genetiky.

Antonín Jašek

Nad články V. V. Adoratského

V Nakladatelství politické literatury vyšel v roce 1963 překlad sborníku článků a projevů Vladimíra Viktoroviče Adoratského nazvaný *O Marxovi a Leninovi, život a dílo*. Čtenáře, který se zajímá o marxistickou literaturu, upoutá sborník již tím, že se v něm poprvé blíže seznamuje s projevy a články jednoho z blízkých spolupracovníků V. I. Lenina. V. V. Adoratskij se narodil r. 1878 v rodině vzdělaného právníka v Kazani. Sám vystudoval matematiku a práva. O jeho politické činnosti svědčí nejlépe osobní posudek, který o něm napsal V. I. Lenin o příležitosti uznání jeho členství v SDDS(b). Posudek zní: „*Znám s. Adoratského (a znám ho dobře) od období reakce po roce 1905. Přes tehdejší vývoj doprava byl již tenkrát bolševikem a zůstal jím. Vrátil se z Německa velmi nemocen. Je teoretikem a propagandistou. Považoval bych za zcela spravedlivé prodloužit mu dobu členství a uznat, že je členem strany od roku 1904.*“

Naši čtenáři mají možnost seznámit se ve sborníku poprvé s projevy a články V. V. Adoratského, kterého snad znají z minulosti hlavně jako redaktora Spisů K. Marxe, B. Engelse, V. I. Lenina a tematických sborníků z jejich děl. Jednotlivé stati sborníku se týkají otázek vzniku vědeckého komunismu a díla Lenina. Jsou soustředěny zejména na otázky vývoje *materialistické dialektiky*. Je z nich patrné, že je psal skutečně vzdělaný a zkušený propagandista. Jsou konkrétní, srozumitelné, s jasně utříděným obsahem.

Jejich kladem — proti podobné literatuře z dřívější doby — nesporně je, že autor používá často k vysvětlení své myšlenky ukázky z básní (např. sonetů Tomáše Campanelly, Goethova Fausta atd.). Historik se v nich dozví mnohé ne dosti známé údaje (například o tom, jak se jednoho dne dobrovolník F. Engels stal členem mladohegelovského klubu atd.).

Obsah jednotlivých článků V. V. Adoratského je ovlivňován dobou, v níž vznikaly. Proto je například věnováno několik z nich výkladům o filosofickém přínosu V. I. Lenina pro filosofii. Články zřejmě mluví proti názorům tehdy rozšířeným, že Lenin byl politik a nikoliv filosof atd.

Adoratskij ukazuje, jak Lenin důkladně studoval filosofii, a dělí jeho filosofická studia do tří období (např. str. 352):

První období spadá do doby před první ruskou revolucí. Patří sem počátky Leninovy publicistické činnosti z doby vyhnanství a prvé emigrace. V té době Lenin studoval Marxův *Kapitál* a osvojoval si hlouběji jeho vědeckou metodu, materialistickou dialektiku.

Druhé období je obdobím prvé ruské revoluce a dočasného vítězství kontrarevoluce. Sem patří Leninova práce *Materialismus a empiriokriticismus*.

Třetí období spadá do počátku první světové války (1914—1916), kdy se Lenin intenzivně věnoval studiu filosofie. (Chtěl napsat knihu o dialektice.)

Adoratskij rozebírá Leninovy práce a ukazuje na nich, jak si autor nejen osvojil dialektiku, ale jak ji i rozvíjel. Přitom se často dovolává Leninových *Filosofických sešitů*, jejichž vydání připravoval. Adoratskij přitom vcelku správně rozeznává, co v těchto konspektech byly Leninovy výpisky z prací jím studovaných autorů a co byly Leninovy poznámky k jejich názorům. Připomínáme tuto zdánlivou samozřejmost proto, že v době kultu osobnosti mnozí publicisté tyto věci již nerozlišovali. To pak vedlo k tomu, že bylo (s odkazem na příslušné stránky Leninových *Filosofických sešitů*) Leninovi přičítáno autorství některých myšlenek vyslovených již dávno v minulosti. Tak bylo možné například číst (v několika publikacích!), že „... definovat pojem — jak říká Lenin — znamená podřadit jej pojmu vyššímu a vymežit jeho specifickou rozlišnost...“ atp.

Adoratskij zná dobře díla klasiků, jež připravoval, redigoval a komentoval. Tím je též zdůvodněno i to, že používá někdy různých pojmů v tom smyslu, jak jich používal Marx,

a nepřihlíží k tomu, že jim dnes v marxistické literatuře dáváme význam poněkud jiný. Tak například v člancích věnovaných Marxovi a Engelsovi používá Adoratskij pojmu *ideologie ve smyslu falešného vědomí* a klade proti němu vědecké, „předmětné“ vědomí.

Nejcennější podle mého názoru je pak ta skutečnost, že Adoratskij zvláště vysoce vyzdvihuje význam *dialektiky*. V tom je „aktuální“ zvláště pro současnou dobu. Vždyť právě po XX. Staliny KSSS si naše filosofie jasně uvědomila, že cesta k překonání dogmatismu, cesta do stejnový metody k metodě Marxově je zvláště v návratu k dialektice. A Adoratskij ukazuje i to, že studium dialektiky u Lenina začínalo studiem Marxu a Hegela. Nelze v této souvislosti opomenout, že také v přítomnosti se mnozí marxističtí filosofové vracejí k Marxovi, k jeho Kapitálu. (Připomínám alespoň práce Zeleného, Cibulky atd.) Marxovo dílo je také východiskem pozoruhodné práce Karla Kosíka, *Dialektika konkrétního* (CSAV, Praha 1963), které by bylo možno z hlediska logiky mnohé vytykat.

Současné nelze ovšem souhlasit již s tím, jakým způsobem klade Adoratskij dialektiku proti formální logice (např. na str. 40—42). Není potřeba v tomto časopise hájit význam logiky, ukazovat význam zákona totožnosti, zákona sporu atd. Rozvoj moderní logiky svědčí již dosti přesvědčivě o jejím pozitivním významu pro vědeckou práci a vědecké myšlení. Stačí připomenout opět některé soudobé práce našich logiků (Filkovn, Zich, Berka atd.), abychom pochopili nesprávnost umělého protikladu, (či dokonce domnělé neslučitelnosti) logiky a dialektiky. Také *rozvoj logiky, metodologie, uplatňování kybernetiky, bližší sepětí filosofie s těmito vědami, je jednou z možných cest při překonávání pozůstatků dogmatismu rozšířeného v době kultu osobnosti*.

Marxistická filosofie musí totiž řešit filosofické otázky různých oblastí, k nimž filosofie vždy měla a má co říci. V jejím širokém spektru najdou uplatnění nejen ti filosofové, kteří se zabývají k tzv. filosofii věd, ale i ti, kdož řeší otázky společenského dění, či přímo problémy vnitřního života člověka, jak o tom svědčí zejména práce francouzského marxistického filosofa a člena ÚV KS Francie R. Garaudyho *Perspektivy člověka*, (Praha 1964).

Jan Macků

L. V. Vorobjov, V. M. Kaganov, A. J. Furman: **Základné kategórie a zákony materialistickej dialektiky**. (Vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1963, 280 stran. Ruský originál vydalo Nakladatelství Moskevské university r. 1962.)

Pětí slovenských překladatelů a vydavatelů dostávají naši členáři knihu, vydanou před rokem moskevskou universitou. Práce je rozdělena do deseti kapitol, kterým předchází předmluva a rozsáhlý „Úvod“. Prvých sedm kapitol je věnováno kategoriím dialektiky — jde o kategorie běžné v takových případech uváděné —, v dalších kapitolách je pak řeč o zákonech dialektiky.

V předmluvě autoři uvádějí, že k uvedenému tématu vyšla již řada prací. „Některé z nich jsou užitečnými pokusy dalšího tvořivého rozpracování teorie vývoje. V tomto směru je však nezbytná další vážná práce“ (str. 5). Mluví pak o velkých úkolech, které sovětské filosofii uložil XXII. sjezd a ukazují, v Programu KSSS se zvlášť veliký význam přisuzuje vypracování přírodních věd. „Autoři této knížky,“ říká se dále, „považovali za svou povinnost vyslovit své názory na nadhozené filosofické problémy... Domníváme se, že tvořivé posouzení sporných problémů je nejlepší cestou k jejich správnému řešení“ (str. 6).

Jsmo toho názoru, že tento úvod není napsán zcela přiměřeným způsobem. Úroveň knihy se totiž příliš neliší od úrovně známé učebnice „Základy marxistické filosofie“. Má tedy ráz studijní a propagandistické příručky, a jako taková má svůj smysl a funkci. Z velkého tvůrčího programu, který před sovětskými (i našimi) filosofy vytyčila Komunistická strana Sovětského svazu, toho však autoři mnoho nesplnili.

V „Úvodu“ mluví autoři o lidském poznání a o kategoriích souhrnně. Jejich názory jsou většinou v soudobé literatuře běžné. (S výjimkou některých simplikací: „Marxistická filosofie odpovíděla na všechny otázky, které nastolil předcházející vývoj filosofie...“ [str. 7] apod.)

Výklad o kategoriích a zákonech dialektiky má většinou konvenční rysy. Některé problémy vytyčili autoři již v předmluvě jako sporné: Podotýkáme k tomu, že podle našeho mínění je správné, jak vymezují pojem „kvalita“ a rovněž je správné, že o antagonistických a neantagonistických rozporech mluví jen u společenských jevů. O zákonu negace negace, jehož interpretaci pokládají rovněž za spornou, lze říci, že je vykládají vcelku souhlasně se soudobou literaturou.

Jednotlivé kapitoly — jak to kdysi bývávalo zvykem — jsou zakončeny oddílem o praktických aplikacích. Tyto oddíly jsou obvykle dosti slabé. Autoři si dosti jasně neuvědomují,